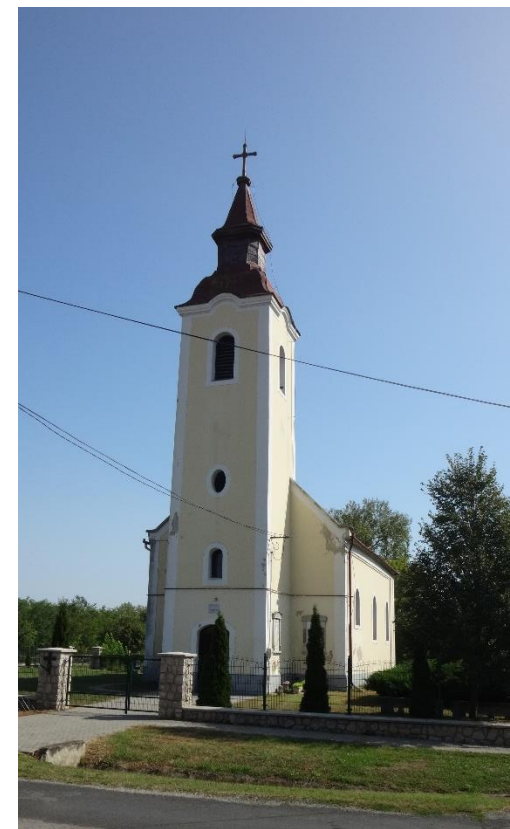




Kedves Településképi Arculati Kézikönyvet olvasó!

Községünk Önkormányzata nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm Önt kedves olvasó, aki a települési arculati kézikönyvet a kezébe veszi és azt lapozgatja.

Zalagyömörő polgármestereként büszke vagyok arra, hogy Zalagyömörői vagyok, hogy ez a település a szülőfalum, hogy itt lehettem kisgyermek, hogy itt válhattam felnőtté és most a lakosok bizalma által polgármesterré is. 2010 óta vagyok a település vezetője ez a kis falu ez alatt az idő alatt, nagy fejlődésen ment át. Járdákat építettünk, önkormányzati utakat újítottunk fel, óvodát fejlesztettünk, valamint nagyon sok gépet vásároltunk, amit a mindennapokban használunk is. Tudom a mindennapokból, hogy a sikert nem csak akarni kell, de nagyon keményen meg is kell dolgozni érte. Remélem, a közös építőmunkában továbbra is mindenkire számíthatok, úgy a képviselő-testületre, mint a falu összes lakójára. Hiszen céljaink megvalósítása csak együtt sikerülhet. Együtt építhetünk egy jobb, egy szebb egy otthonosabb települést magunknak és gyermekeinknek. A kézikönyvben megismerhetik Zalagyömörő értékeit, látnivalóit, nevezetességeit, kulturális életét múltját és jelenét. Ehhez kívánok kitartást, jó erőt és egészséget magunknak, falunknak.

*Illés László
polgármester*

Tartalom

1. Bevezetés	4
2. A település bemutatása	5
3. Örökségünk	6
4. Eltérő eredetű, használatú és beépítésű területek	8
5. Ajánlások - Építészeti útmutató.....	11

1. Bevezetés

A Településképi arculati kézikönyv műfajának meghonosítása Magyarországon egy kísérlet, amely összhangban az új építési jogszabályokkal a változó kor és ízlés épített környezettel szembeni kihívásaira kíván egyfajta választ adni. Természetes dolog, hogy a technológia fejlődése az életmód átalakulásával, és az épített környezethez való viszonyunk, a vele szemben támasztott igényeink változásával is együtt jár. Az utcák, a terek, a házak és a középületek is átalakulnak, nem csak képük, de használatuk is módosul. Ebben a változásban, szerencsére, egyre nagyobb a mozgástere és a szerepe a közösségeknek. Jelen kézikönyv éppen a tárgyalt települések lakói és vezetői számára készült, a készítőik célja pedig egy közérthető, közmegegyezésen alapuló építészeti útmutatás közreadása volt.

A városi és falusi települések közötti különbségből ma is számos eltérés származik, amelyek a kézikönyv írása során is felmerültek. Nem csak a méret, vagy a lakosságszám, azok, amik elkülöníti e két településformát, legalább ennyire fontos az eltérő életmód, területhasználat, és az ebből fakadó különböző épületállomány, és közterületi funkció. A hangsúlyok, ahogyan alább jól látható lesz, máshová tevődnek, és a problémák is másutt jelentkeznek. A falvakban fontosabb például a helyi közutak és állapotuk, vagy a temetők szerepe, és sokkal kevésbé jelent gondot a csökkenő zöldfelület arány, a rossz levegőminőség, vagy a harsogó fényreklámok. A különbségekre maguk a lakosok hívták fel a készítőik figyelmét, és kérték a tartalom ilyen irányú módosítását.

E kis kötetbe foglaltak nem szabályok, inkább olyan normák, vagy tanácsok, amelyek esszenciális segítséget nyújtanak. Segítenek eligazodni a jogszabályi előírásokban, ötleteket adnak a felújítások, bővítések, építkezések tervezéséhez, kivitelezéséhez a tulajdonosoknak. Fontos cél, hogy a kézikönyv segítsen tisztán látni a település történetét, jelen építészeti állapotát, és a meglévő értékeit is. A kézikönyv készítését előíró jogszabályalkotók hosszú távú célja ezekkel összhangban pedig az volt, hogy a megrendelő és elsődleges közönségben, a lakosokban növelje a településük szeretetét, és fokozza a lakókörnyezetük minősége iránti igényeiket.

A településtörténetre és az örökségi elemekre vonatkozó fejezetek, a térképek, és a képes forma egyben alkalmas lehet turisztikai célra is, hiszen összefoglaló információt nyújt a településről a közeli, vagy távoli vendégek, látogató számára.

A végső célkitűzések, a javuló minőségű, a modern kor kihívásainak megfelelő, de a hagyományokat mesze menően tiszteletben tartó és megújító szemlélet irányába, ezek általánossá válása felé, ez a kötet csak egy, de fontos lépés.

A kézikönyv készítése során számos forrástípust feldolgoztunk, a tudományos, műemléki szakirodalom áttekintésén túl, régi térképek, archív fotók, a műemléki és régészeti adatbázisok voltak munkák kiindulásai. A település helyszíni lejárását, fotózását lakossági egyeztetés (fórum és internetes konzultáció) követte, végül az összes adat feldolgozása és leszűrésével keletkezett ez a szándékaink szerint rövid, közérthető, és modern, vonzó formátumú könyv, melyet szíves használatra adunk közre.

A szerzők

2. A település bemutatása

Zalagyömörő a Marcal folyó medencéje alkotta kistáj déli, a folyó kisebb vízhozamú, eredéshez közeli részén, fekvő település. A Marcal-medence hazánk óceáni éghajlati hatású területén található, amely a többi, szomszédos területhez képest átlagosan nagyobb és egyenletesebb eloszlású csapadékot, és alacsonyabb hőmérsékletet is jelent. A völgyet, így a település határát is a lejtőkkel határolt sík, magas talajvízállású termőterületek jellemzik.

Bár a talaj minősége nem a legjobb, de az állandó vízjárás, és az enyhe mikroklima az őskor óta folyamatosan vonzották a megtelepedő embert.

A régészeti leletek tanúsága szerint a település határa az őskortól csaknem folyamatosan lakott volt, a mai Zalagyömörő történetének kezdetei azonban az írott források hiány miatt alig ismertek. Az Árpád-kor elején, a 11. században, a falu szemben később jellemző állandóságával még sokáig „mozgó” településtípus volt. Egy adott területen vándorolt, és költözött a lakosság, ebből alakult ki később a falvak külterülete. Az állandóságot 1100 tájától egyre inkább a templom és a temető jelentette, amely azután a falu szakrális, eszmei és igazgatási központjává vált. Ezzel magyarázható, hogy a települése kül- és belterületén is több középkori régészeti lelőhely ismert. Valószínű, hogy először csak a 15. századi forrásokban feltűnő Gyömörő nem pontosan a mai falu helyén létezett. 1423-ban egy oklevélben Ukkgyömörőnek, 1424-ben Gemerének, 1480-ban Gyömörőnek írták.

A terület békés fejlődésének a török Hódoltság vetett véget. Először a Balaton északi partját 1548-ban végigpusztító törökök dúlták fel a környékbeli falvakat, de a sümegi vár kvázi végvárrá válása miatt, a vár védelmében az összes újratelepült. Gyömörő ezt követően, a háborús helyzet állandósulása során sem néptelenedett el. Már a 17. században is főként nemesek lakták, és egészen a jobbágyfelszabadításig nemesi falu maradt. A kora újkortól Zalagyömörőhöz tartozott a Tarányi család tulajdonát képező Nyírlakpuszta, ami azóta Sümeg közigazgatási területére került. A 20. század elején kicsivel több, mint 1000, katolikus, magyar ajkú lakosa volt. Az 1950-es megyerendezés óta tartozik Veszprém megyéhez. Kultúrháza 1959-ben, orvosi rendelője 1962-ben épült. 2009-ben került kialakításra a falu határában lévő tó rendezése után a Gondolat Szabadidőpark.

3. Örökségünk

A változatos növénytakarójú, szelíd tájak, a jó természeti adottságok a legkorábbi időszakról vonzották állandó megtelepedésre az embert. Zalagyömörő bel- és külterületén, lévén ilyen területen fekszik, nem kevesebb, mint tizenegy védett régészeti területet tartanak nyilván.

A településtől délkeletre, az ún. Meleg-víz mentén az őskorból, a római korból, és a középkorból is lakott települések nyomai ismertek. A középkori Gyömöre falu a Zalagyömörő-Kisgyömörrei-dűlő lelőhely környékén, a mai központtól távolabb, szintén délkeletre feküdt. A korábban ide tartozó Nyírlakpuszta mellett szintén középkori telepnyomok láttak napvilágot.

A legjelentősebb, országosan védett műemlék a település északi részén, útelágazásnál álló, keletelt, későbarokk, Szent Kereszt felmagasztalása római katolikus templom, a hajónál keskenyebb, a nyolcszög öt oldalával záródó szentéllyel, a nyugati, bejárati főhomlokzatához épített, törtvonalú sisakkal fedett, óraíves párkányú toronnyal, a szentély északi oldalán sekrestyével. Homlokzatai simára vakoltak, a széleken és a nyílások körül vakolatsávval. A bejárati ajtó szegmensíves, az ablakok félköríves záródásúak, a toronyszinten ovális ablak nyílik. Bent a hajót, a szentélyt és a sekrestyét is fiókos dongaboltozat fedi. A három csehsüveg-boltozatra ültetett karzat alja két pillérre támaszkodó kosárivekkel nyílik a hajó felé. Az 1913-ban készült főoltár neogótikus, az 1816-1818-ból származó klasszicista mellékoltár volt az egykori főoltár. Az oltárkép a Rózsafüzér Madonnát ábrázolja. A padok és szószék barokk stílusúak, 18. századiak. A szószék mellvédjének öt oldalán barokk keretben Krisztus és a négy evangélista képe van, erősen átfestve, a hangvető volutás díszű. A diadalív két oldalán Assisi Szent Ferenc és Nepomuki Szent János klasszicizáló fa szobrai. A középkorban a falu nem volt egyházas hely, de az egykor nemesi Kisgyömöröt 1498-ban ismeretlen titulusú és korú kápolnájáról Kápolnásgyömörőnek nevezték. Ez a kápolna a török időkben elpusztult. A templomot a mainál egyszerűbb formában 1728-ban építették, majd Padányi Bíró Márton veszprémi püspök kezdeményezésére 1749-ben tornyot, nyugati karzatot, és sekrestyét is kapott. Mai formáját egy 1804 és 1807 közötti klasszicista, majd egy 1910 és 1913 közötti historizáló átalakítás során nyerte el.

Egyszerre szakrális- fogadalmi emlékek, tájékozódási- és határpontok is a magyar vidék jellegzetes színfoltjai, az útmenti fogadalmi keresztek. E sajátos plasztikai műfajnak Zalagyömörő bel- és külterületén több példája is akad.

Nyilvántartott műemléki értéként országos védelem alatt áll a község délnyugati részén, a Kisfaludy utcában álló későbarokk útszéli kőkereszt. Keszthely környéki homokkőből készült, erősen kihasasodó, barokk vonalú talapzatát saroklevelek és vésett vonalkeretű tükör díszíti. A kőrakást utánzó kereszttalpon a törrel átszúrt szívű fájdalmas Mária domborművű alakja áll. A háromkaréjos, domborművű rozettákkal díszített szárvégződésű kereszten, INRI felirat alatt a korpusz, a fej mögött három sugárkévével. Feltehetően a 18. század végén készítette a nemesi falu egyik tehetős lakója, feltételezések szerint a Kisfaludy család, akik az utcában kúriát bírtak. Korábban a Kisfaludy utca 21. számú ház előtt állt, 1972-ben a Kossuth u. 25., az akkori termelőszövetkezeti iroda, kertjébe helyezték át. Az eredeti ballusztteres kerítés három oldala a templomkertbe, a negyedik a temető bejárata elé került az átköltöztetés során. Az ingatlan jelenlegi tulajdonosa a szobor területét a településnek adományozta. A kereszt 1781-es évszámú, átdolgozott párja a sümegi temetőben látható.

A keresztek közül időrendben a katolikus templom előtt álló homokkő példány következik, melyet 1856-ban állították. A központban kialakult szabad térségben, a Fő utcán emelkedő útszéli kőkeresztet 1868-ban emelték, eredetileg a mai posta-épület előtt helyezték el, ahonnan újabban rakták át mai helyére. A falu keleti végének közelében, egy Rákóczi úti kerítésébe foglalt, és a község délnyugati szélén, a Kisfaludy utca végén álló, útszéli kőkeresztek már a 20. század elején készültek.

A 84-es főút nyugati oldalán, a központba kelet felől bevezető út torkolatánál álló képoszlop a 19. század első feléből származhat. Magas, hasáb alakú, falazott építmény, homlokoldalán két tükörrel egymás fölött, amelyeken vasráccsal lezárt szoborfülkék nyílnak. Az alsóban az imádkozó Mária, a felsőben a csonkolt fatörzshöz kötéllel kikötözött, fején töviskoszorút hordó Krisztus festett szobrai találhatók.

4. Eltérő eredetű, használatú és beépítésű területek

A falusias települések közül a kisebb méretűek nagyon gyakran őrzik kora újkori (18. század eleje) születésük során létrejött út és utcahálózatukat, hiszen a főbb közlekedési útvonalakhoz igazodnak, s ezek nem ritkán évezredes múltra is visszatekinthetnek. A Kárpát-medencében az emberi megtelepedésre különösen ideális helyek a neolitikum (ie. 10000) óta lényegében ugyanazok, melyek használatát a változó életmód, időjárás és történelem csak kis mértékben befolyásolta. E potenciális lakóhelyek között a legrövidebb, legkényelmesebb útvonalak az első településekkel együtt létrejöttek, és azóta vonalvezetésük általában csak kissé módosult: a kora újkorból már térképeken is feltüntetett hazai útvonalhálózat a maival csaknem teljesen megegyezik. Zalagyömörő az út mellé települt, vagy úti falu azon változata, amely két útvonal kereszteződése körül alakult ki, így a kezdetektől többutcsás volt. A szalagtelkeken oldalhatáron álló, utcavonalas beépítés volt a jellemző a 20. század elejéig.

Az utak településszervező szerepén túl, a bevezetőben említett módon számos különbség akad a város és falu szerkezete között. A legtöbb hazai faluban csak ritkán lelhető fel jól elkülönülő egységesen régi, vagy bármilyen szempontból azonos jellegű falurész. Az utakat leszámítva legkorábbi épített „réteget”, amely legfeljebb középkori eredetű, de ma formájában jellemzően kora újkori, a templom jelenti. A legritkább esetben fordul elő újraterülpült kistelepülésen ebből a korszakból származó ház, a máig fennmaradt 18. századi lakó és gazdasági épületek inkább nemesi tulajdonoshoz köthetők, és a korabeli falusi átlag szintje felett állók. A 19. századot csak kevés, jellemzően késői épület képviseli, ma egyéb híján, ezek reprezentálják a „hagyományos” faluhoz leginkább illő képet. A sokszor polgári építészet hatása alatt álló régi parasztházak egykor azonban ugyanúgy kiemelkedtek környezetükből, a füstös konyhás, háromsejtes, nádfedéses, vályogépületek közül, mint a későbbi ún. Kádár-kockák. Az utóbbiak már a 20. század közepső évtizedeinek faluképéhez tartoznak, és ma is erősen dominálnak. A típus, a zárt, négyzetes alaprajzú, előkertes, nagyablakos, sátozott kispolgári villa, már az 1930-as években létezett, és 1950 után a falusi lakosság életszínvonalának emelkedésével szaporodott el az országban, természetesen közben már a szocializmus lehetőségeihez igazodva, egyre jobban mellőzve az egyedi tervezés és kivitelezés kezdeti színvonalát, minőségét. Nem nehéz a kisablakos, oldalhatáron és utcafronton álló, oromzatos kis parasztház tudatosan kiválasztott ellentét látni az 1960-as, 70-es évekbeli családi házakban, amelyek a paraszti lét tagadását, a vágyott életmódváltást is magukkal hozták. Az utolsó füstös konyhák, és sok módosabb, 1900 körüli falusi lakóház is 1960 után tűnt el nyomtalanul.

Az építészeti divat változása az 1980-as évektől újabb típusok megjelenését hozta, amelyek azonban már nem kapcsolódtak a hazai építészet szerves fejlődéséhez. A média mintaadó szerepe egyre jobban felértékelődött, és tovább fokozódott az 1990-es években a sajtótermékek számának és típusának bővülésével, majd 2000-től, az Internet elterjedésének köszönhetően. Az 1980-as, 90-es évek alpesi házait nem éghajlati vagy életmódbeli váltás, hanem a jóléti osztrák és német példák vonzerejének növekedése magyarázza. Az újabb és újabb stílusok, mediterrán, hegyvidéki, minimalista, modern stb., változó technológiák, különösen a gyors építésű, részben előre gyártott házak, egyre összetettebb és változatosabb településképet eredményeznek, s mindez különösen a kistelepüléseken szembeötlő.

A falu épített szövetében elszórva, és váltakozva tűnnek fel a különféle korszakok jellemző lakóépület stílusai, nem egy régi épület kapott átalakítás során új külsőt, s akad olyan új építésű ház is, mely az oromfalas, korábbi képet idézi. Jól elkülöníthető települési egységeket a történeti betelepülés ideje, és telekosztása szerint tudunk meghatározni, de definiálni, szemben a városi lakóterületekkel, nem a beépítés jellege alapján, hanem sokkal inkább a használat szerint lehetséges. Az alább szereplő kategóriák így a kistelepülési formához igazított területi beosztás egy lehetséges módját is szemléltetik.

A település történeti magja és az utak

Zalagyömörő legkorábban lakott magját az oldalhatáron álló házak sorával mindkét oldalon beépült egyutcás kis nemesi falut a Fő utca déli szakasza, és a közvetlenül ide torkolló Kisfaludy utca északi vége jelenti, az északi végpontban a katolikus templommal, amely a település határát is jelentette.

Az utcák vezetése, és a templom, amelyek a 18. századi állapotokra visszavezethetők, sem házak, sem összefüggő telekosztás nem maradt fenn e korai időszakból.

A belső utak állapota közepes-rossz, a mai útburkolatok jellemzően régiek, és túlhasználtak. A járdáknak csak kis része felújított.

A település későbbi növekedése

A történeti térképek tanúsága szerint a falu a 19. század folyamán csaknem minden irányban növekedett kisebb mértékben, a már lakott területek pedig sűrűbb beépítésre kerültek.

A 20. század folyamán a lakott terület újra kissé minden irányban bővült, ekkora a település, ha laza beépítéssel is, de elérte az addig külterületen fekvő temetőt.

A Fő és a Kisfaludy utcák templomhoz közeli részén áll még egy-egy a kisvárosi polgári építészet hatását, szecessziós jegyeket mutató vakolatdísszel ellátott ház áll, de a faluképet az 1960-as, 70-es évek építkezései, és ezek közelmúltban lezajlott változatos minőségű és stílusú korszerűsítései (szigetelések, ablakcserék, új kerítések) dominálják.

Temető

A falu központjától nyugatra, távolabb fekvő, egykor a falu külterületének számító hely ma már a lakott résszel összeérő sírkert a 84. számú főút keleti oldalán, melyben a legrégebbi, fellelhető sírkő a 19. század közepéről való, keresztjét a 20. század elején állították. Aránylag sok, homokkőből faragott, hagyományos formákat mutató sírtábla áll benne, és mintegy tucatnyi, homokkőből faragott, nagyméretű sírkereszt uralja a temetőt, a 19. század utolsó és a 20. század első harmadából. A sírok többsége műkő, a régebbi táblák ezek között, elszórtan állnak. A főút felé eső temetőrész ritkán használt, a falu felé eső szakasz zsúfolt, itt áll a közelmúltban felújított ravatalozó kisméretű épülete.

Beépítésre nem szánt területek, zöldfelületek

Zalagyömörő külterületén, a településtől délkeletre a Nemzeti Ökológiai Hálózat részét képező ökológiai folyosó fut keresztül, északkeletre magterület található. Keletre, a 84-es út túloldalán érzékeny természeti terület található, e terület egy része, valamint a községtől délre húzódó vízfolyás környezete pedig tájképvédelmi terület. A település ezért természetvédelmi szempontból kiemelt terület. A község körüli területek legnagyobb része mezőgazdasági terület: szántó-, illetve gye-, legelőterületek találhatók. Több vízfolyás, vízelvezető árok is található a környéken.

A lakott területen belül a zöldfelületek legnagyobb részét a lakóházakhoz tartozó dísz- és haszonkertek teszik ki. A település központjában lévő teresedések, útkereszteződések részben parkosítottak.

A község északi határában található tó mellett hozták létre a Gondolat Szabadidőparkot 2005-ben. A park meglévő idős fűzfák közé települt, területén padok, asztalok, sütőgetőhely található.

5. Ajánlások - Építészeti útmutató

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRESZ

A település a 18. században, kisnemesek által lakott település. Történeti magját, az utak kereszteződésében álló a katolikus templom közvetlen környezete, és az attól délre húzódó főút alkotja. Fennmaradt, 19. század végi, 20. század eleji épületei. oldalhatáron álló „L” alaprajzú, előkertes, földszintes, magastetős épületek, oromfalas, vagy kontyolt tetős kialakítással. Előfordul kevés, az utcára merőleges gerincű oromfalas ház is. A megmaradt telekosztásokon azonban többségükben más 20. század második feléből származó épületek vannak.

A történelmileg legkorábban kialakult településmag beépítési sajátosságait és utcaképét az építészeti örökség védelmére javasolt területként szükséges kezelni.

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRESZ

A település jelenlegi kiterjedése a 20században, újabb utcák kialakulásával és beépítésével jött létre. Általánosságban itt is az oldalhatárra telepített építési mód jelenik meg, azonban az épületek már a 20. század és napjaink épülettípusát képviselik. Változatos tömeg és tetőidommal épültek, építési koruknak megfelelően.

Az új településrészeket általános besorolású területként szükséges kezelni.

AJÁNLÁSOK / TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRESZ

▪ Telepítés

A házak jellemzően telekhatáron álló telepítésűek, „L”alakú alaprajzi kialakítással. Általában kontyolt magas tetővel. A szélesebb telkeken, az utcával párhuzamos gerincű kontyolt, részben kontyolt, vagy oromfalas magastetős épületek. Az épületek az utcához kis mélységű előkerttel kapcsolódnak. Ezek megtartása javasolt.

A telken, szabadon állóan elhelyezett épület, vagy a nagymértékben hátrahúzott épület építése nem javasolt.

▪ Magasság

Az épületek magassága közel azonos, földszintes, magastetős épületek. A régi épületek bontásával épülő új épületnek illeszkednie kell a kialakult utcaképhez. Nem javasolt a kétszintes magas, avagy lapostetős kialakítás.

▪ Tetőhajlásszög

A legkorábbi utcákban kiépült épületek tetőhajlásszöge közel azonos. (35-45°) Az új beépítésű épületnek igazodnia kell a meglévő épületállományhoz. Ennél magasabb, vagy lapostetős épület építése nem javasolt.

Az épületekre az egyszerű tetőforma a jellemző. Az új épületeknél, a kialakult utcaképre ügyelni kell.

Nem javasolt az északi (német, angolszász) vagy mediterrán területekre jellemző, erősen szabdalt tetőforma. Egy épületen belül, nem javasolt különböző, egymástól eltérő tetőfelépítmények alkalmazása. A tetőhéjazat, kiselemes cserépfedés legyen. Kerülendő a nagyelemes betoncserép, a bitumenes lemezfedés, avagy a fémlemezfedés alkalmazása.

- Anyaghasználat,(színek)

A történeti településrész színvilága változatos, mégis megfigyelhető egy visszafogott anyag és színhasználat. Az épületek homlokzatszínének választásakor érdemes a településen, régebbi épületein fellelhető színeket alkalmazni. Előnyben részesíthetők a világos színek. (fehér, világos földszínek). Kerülni kell a nagyon markáns, erőteljes éppen divatos színek használatát. (Benetton zöld, narancssárga, lila, mély bordó).

- Kerítés

Az épületek megjelenését nagyban befolyásolja az utca vonalán megjelenő kerítés. Ezek jobbára alacsony, tömör lábazattal és szellős rácsozattal jelennek meg a történeti településképpen. Új kerítés építéskor érdemes a meglévő kerítések tanulmányozása és mintául vétele.

- Tornácok

A tornácok az épületek kertre néző hosszú szárnya mentén helyezhetők el, egyszerű fa szerkezetű kialakításuk javasolt. Az utca felé megjelenő földszinti, vagy emeleti erkélyek kialakítása nem javasolt. A 20. század elején megjelenő, „kódisállásra” emlékeztető kontyolt, magas tetős üvegezett verandák szintén javasolhatók. Az utca felé megjelenő terasz helyett, a kert felé néző fedett, nyitott terasz építése ajánlott.

- Ajtók, ablakok

Az épületek megjelenését, nagyban befolyásolják a homlokzati nyílászárók. A történeti településrészen még megfigyelhetők, a hagyományos nyíláskialakítás példái. Általában két szárnyú, jellegzetesen két vagy három osztatú ablakok, az utcai homlokzaton szimmetrikus kialakításal.

A még meglévő épületek felújításakor érdemes példaként venni, a település legöregebb épületeinek nyílászáró rendszerét. A homlokzaton megjelenő két ablak kedvezőbb homlokzati megjelenést biztosíthat. Hosszú, kétrétegű, vízszintes tokosztós ablakok beépítése nagy szerepet játszik a településképi fenntartásában. Nem javasolt a három részből álló egyetlen homlokzati ablak. Gyakori a külső redőnytokok megjelenése. A meglévő épület felújításakor, vagy új épület építéskor javasolt a belső sötétítő függöny, vagy külső zsaluk alkalmazása. Az ablakok keretezése nem javasolt. Keretezés alkalmazása esetén egyszerű szalagkeret javasolható. A lakóépület funkciójának megváltozása esetében sem javasolt az utcai ablak helyén ajtó nyitása.

- Homlokzatképzés, anyaghasználat

A település épületeire a vakolt, egyszerű homlokzati megjelenés a jellemző. Az új, oldalhatáron álló épületek homlokzati megjelenése minél visszafogottabb legyen. Elegendő a főpárkány vonalának (oldalhomlokzat ereszmagassága) és a lábazati felületnek a megjelenése. Amennyiben tagoltabb homlokzatot szeretnénk építeni, úgy javasolt a településen még fellelhető épületek homlokzati kialakítását tanulmányozni. A homlokzatok vakolt felületei mellett, a lábazatok vakolt, festett, vagy kőlábazatként jelenjenek meg. Nem javasolt az település épületeitől idegen anyaghasználat, (faburkolatú homlokzat), vagy északi (német, angol-szász) homlokzati kialakítás alkalmazása.

- Részletek

Az épületekhez szorosan hozzátartoznak a „technikai” jellegű részletek is, mint a kéményfejek kialakítása és a tetőszellőző ablakok. Ezek megjelenése és egyedi kialakítása szintén meghatározó szerepű az épülettömeg szempontjából. Ezek építéskor érdemes a település történeti település részén még fellelhető kéményfejek és bádogablakok mintául vétele. Életünk megváltozását jelzi a digitális technológia megjelenése, és az ezek működtetéséhez elengedhetetlen vevőantennák és tányérok megjelenése. Ezek

elhelyezésekor ügyeljünk, hogy ne az utcára néző leglátványosabb homlokzat képét befolyásolják. Javasolt ezen berendezések elhelyezése a kevésbé látható kert felé néző, hosszabb homlokzati szakaszokon.

A településen még fennmaradt, a múlt század elejét felidéző, gyakran nem működő kutak, szintén meghatározó elemei a településképek. Felújításuk, megtartásuk javasolt.

▪ Kerítések

A történeti településrész kerítéseinek anyag és formahasználata változatos, szép kialakítások sorát láthatjuk. Általában jellemző a telket határoló kerítésen a gyalogkapu és nagykapu együttese. Új kerítés építésekor érdemes ezeket tanulmányozni.

A lábazatok lehetnek vakoltak, vagy kő lábazatok. Kerülni kell a kőimitációjú betonlábazatok, vagy a beton lábazatra ragasztott mediterrán jellegű ragasztott kőlábazat építését. Javasolt a környéken található természetes kőanyag használata. A felső szakaszon az egyszerű dróthálós (haidekker rácsos) vagy egyszerű pálcás kerítés javasolt. Nem javasolt az esetleges fémipari hulladékból kialakított kerítések megjelenése. Új kerítés építésekor érdemes a település szép példáit alapul venni. Nem javasolt az utca felől zárt tömör megoldások, avagy az ugyan fából kialakított, de mégis tömör hatású kerítések alkalmazása. Nem javasolt, a forgalomban kapható előre gyártott fa kerítéselemek megjelenése a településképekben. Széldeszka kerítések építéskor a település korábbi fa kerítéseinek kialakítását javasolt figyelembe venni. Az oldalsó és hátsó kerítések ugyan kevésbé láthatóak az utca frontjáról mégis érdemes átgondolni anyagukat, zárságukat.

AJÁNLÁSOK/ ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

▪ Telepítés

A házak jellemzően telekhatáron álló telepítésűek, „L” alakú alaprajzi kialakítással. Általában kontyolt magas tetővel. A szélesebb telkeken, az utcával párhuzamos gerincű kontyolt, részben kontyolt, vagy oromfalas magastetős épületek. Az épületek az utcához kis mélységű előkerttel kapcsolódnak. Ezek megtartása javasolt.

A telken, szabadon állóan elhelyezett épület, vagy a nagymértékben hátrahúzott épület építése nem javasolt.

▪ Magasság

Az épületek magassága közel azonos, földszintes, magastetős épületek. A régi épületek bontásával épülő új épületnek illeszkednie kell a kialakult utcaképhez. Nem javasolt a kétszintes magas, avagy lapostetős kialakítás. Újonnan kialakított építési telkeken is javasolt a településre jellemző épületmagasság alkalmazása.

▪ Tetőforma

Amennyiben a településrészen már jellemzőbb a tördelt tetőforma (egymás melletti három telek esetében) úgy ebben az esetben nem javasolt az egyszerűbb tetőforma alkalmazása. Amennyiben azonban jellemző maradt az egyszerű tetőforma, úgy nem javasolt a tördelt tetőforma alkalmazása.

▪ Anyaghasználat,(színek)

Az átalakuló településrész színvilága változatos, mégis megfigyelhető egy visszafogott anyag és színhasználat. Az épületek homlokzatszínének választásakor érdemes a településen, régebbi épületein fellelhető színeket alkalmazni. Előnyben részesíthetők a világos színek. (fehér, világos földszínek). Kerülni kell a nagyon markáns, erőteljes éppen divatos színek használatát. (Benetton zöld, narancssárga, lila, mély bordó).

- Kerítés

Az épületek megjelenését nagyban befolyásolja az utca vonalán megjelenő kerítés. Ezek jobbára alacsony, tömör lábazattal és szellős rácsozattal jelennek meg az átalakuló településrészen is. Új kerítés építéskor érdemes a meglévő kerítések tanulmányozása és mintául vétele.

- Tornácok

A tornácok az épületek kertre néző hosszú szárnya mentén helyezhetők el, egyszerű fa szerkezetű kialakításuk javasolt. Az utca felé megjelenő földszinti, vagy emeleti erkélyek kialakítása nem javasolt. Az utca felé megjelenő terasz helyett, a kert felé néző fedett, nyitott terasz építése ajánlott.

- Ajtók, ablakok

Az épületek megjelenését, nagyban befolyásolják a homlokzati nyílászárók. Az átalakuló településrészen még megfigyelhetők, a hagyományos nyíláskialakítás példái. Általában kétszárnyú, jellegzetesen két vagy három osztatú ablakok, az utcai homlokzaton szimmetrikus kialakítással.

Új épületek építéskor érdemes ezeket a példákat alkalmazni.

A még meglévő épületek felújításakor is érdemes példaként venni, a település legöregebb épületeinek nyílászáró rendszerét. A homlokzaton megjelenő két ablak kedvezőbb homlokzati megjelenést biztosíthat. Hosszúkás, kétrétegű, vízszintes tokosztós ablakok beépítése nagy szerepet játszik a településképi fenntartásában. Nem javasolt a három részből álló egyetlen homlokzati ablak. Gyakori a külső redőnytokok megjelenése. A meglévő épület felújításakor, vagy új épület építéskor javasolt a belső sötétítő függöny, vagy külső zsaluk alkalmazása. Nem javasolt a külső redőnytokok beépítése. Az ablakok keretezése nem javasolt. Keretezés alkalmazása esetén egyszerű szalagkeret javasolható. A nyílászárók színe, a településen alkalmazott színvilághoz illeszkedjen. (világos, és középbarna, zöld)

- Homlokzatképzés, anyaghasználat

A település épületeire a vakolt, egyszerű homlokzati megjelenés a jellemző. Az új, oldalhatáron álló épületek homlokzati megjelenése minél visszafogottabb legyen. A homlokzatok vakolt felületei mellett, a lábazatok vakolt, festett, vagy kőlabazatként jelenjenek meg. Nem javasolt az település épületeitől idegen anyaghasználat, (teljes faburkolatú homlokzat), vagy északi (német, angolszász) homlokzati kialakítás alkalmazása. Tetőhéjazatként a kiselemes cserépfedés javasolt. Az épület stílusához illeszkedően alkalmazható a betoncserép, avagy a matt fémlemezfedés alkalmazása

- Részletek

Az egyszerű, de igényesen kitalált és szépen megépített részletek gazdagítják az épületet. Egy-egy burkolat, eresz vagy párkány kialakítás az épület meghatározó eleme lehet. A burkolatok lábazatok kialakításakor a helyi építési anyagok használata javasolt.

Az épületekhez szorosan hozzátartoznak a „technikai” jellegű részletek is, mint a kéményfejek kialakítása és a tetőszellőző ablakok. Ezek megjelenése és egyedi kialakítása szintén meghatározó szerepű az épülettömeg szempontjából. Ezek gondos megtervezése javasolt. Életünk megváltozását jelzi a digitális technológia megjelenése, és az ezek működtetéséhez elengedhetetlen vevőantennák és tányérok megjelenése. Ezek elhelyezésekor ügyeljünk, hogy ne az utcára néző leglátványosabb homlokzat képét befolyásolják. Javasolt ezen berendezések elhelyezése a kevésbé látható kert felé néző, hosszabb homlokzati szakaszokon.

- Kerítések

Az átalakuló településrész kerítéseinek anyag és formahasználata változatos, szép kialakítások sorát láthatjuk. Általában jellemző a telket határoló kerítésen a gyalogkapu és nagykapu együttese. Új kerítés építésekor érdemes ezeket tanulmányozni.

A lábazatok lehetnek vakoltak, vagy kő lábazatok. Javasolt a környéken található természetes kőanyag használata. A felső szakaszon az egyszerű dróthálós (haidekker rácsos) vagy egyszerű pálcás kerítés javasolt. Nem javasolt az esetleges fémipari hulladékból kialakított kerítések megjelenése. Új kerítés építésekor érdemes a település szép példáit alapul venni. Nem javasolt az utca felől zárt tömör megoldások, avagy az ugyan fából kialakított, de mégis tömör hatású kerítések alkalmazása. Nem javasolt, a forgalomban kapható előre gyártott fa kerítéselemek megjelenése a településképből. Széldeszka kerítések építéskor a település korábbi fa kerítéseinek kialakítását javasolt figyelembe venni. Az oldalsó és hátsó kerítések ugyan kevésbé léthatóak az utca frontjáról mégis érdemes átgondolni anyagukat, zárságukat.

TOVÁBBI AJÁNLÁSOK

Kertek

Településünknek és épületeinknek egyaránt illeniük kell abba a környezetbe, amelyet az adott helyen az ember és a természet közösen formált. A történeti településrészekben a tájbaillesztés során a hagyományos településképi megőrzése az elsődleges cél, míg az újabb településrészek esetén a történeti maghoz való harmonikus kapcsolódás, valamint a meglévő táji környezethez való igazodás az irányadó. Ezekben nemcsak lakóépületünk stílusa, hanem kertünk kialakítása is fontos szerepet játszik.

A községben egyaránt találhatók közvetlenül az utcafrontra települt, illetve – többségében – hátrébb húzott, kis előkerttel rendelkező lakóházak, oldalkertek pedig szinte minden ingatlan esetén megtalálhatóak. Az utcai szemlélő számára e kertrészek válnak leginkább láthatóvá, ezért a harmonikus utcakép érdekében törekedjünk ízléses, az épülettel összhangban lévő kert kialakítására. Díszes, gondozott előkertünkkel jó benyomást kelthetünk és hozzájárulhatunk utcánk, településünk szép arculatához.

Elhelyezkedésüknek köszönhetően Zalagyömörő néhány telkének hátsóbb részei is láthatóvá válnak a járókelők számára, igyekezzünk ezért telkünk teljes területét rendben tartani, ez nemcsak a harmonikus utcaképet és települési arculatot segíti elő, hanem saját életünkre, hangulatunkra is pozitív hatással lesz. A kert az épített környezet része, közvetlen életterünk szabadterre kiterjesztett közege, így környezetünk nagy mértékben befolyásolja életvitelünket is.

A kertünkben alkalmazott építőanyagok legyenek összhangban az épületek anyagával. Igyekezzünk természetes, környezetbe illő anyagokat használni, a kerti építmények készülhetnek például kőből, téglából vagy fából. A kerti burkolatok színben is illeszkedjenek az épülethez. Kerüljük a rikító, kirívó színeket, amelyek elvonják a figyelmet mind az épületről, mind pedig a kert növényeiről. A visszafogott színek, burkolatok ellenben kihangsúlyozzák a növények változatos szín- és formavilágát.

Érdemes olyan fajokat telepíteni, amelyek nem csak virágukkal, hanem levelükkel, termésükkel is díszítenek, így majdnem egész évben színesíthetik udvarunkat. Törekedjünk a természeti és táji környezetbe illeszkedve, a hagyományos vidéki, háztáji kertek világát megőrizve az éghajlatnak megfelelő lombhullató növényeket ültetni. Kertjeinkben – kivált a történeti településmag kertjeiben – lehetőleg kerüljük az örökzöldek, tuják, fenyők tömeges alkalmazását. Az előkertek faültetésre kevésbé alkalmasak, mivel azok túlságosan

leárnyékolnák és takarnák az épületet. Az előkertek jellemző növényei ezért évelők és díszes virágú egynyáriak, hagymások, valamint kisebb díszcserjék lehetnek, ezek ültetését meghatározza a kert kitettsége, valamint árnyékos, illetve napos felületei. Figyeljük meg, mely növények érik jól magunkat évek óta a környező kertekben, vagy kérjük szakember segítségét.

Haszonkertet kertünk hátsó, védettebb részére telepítsünk. Fák közül elsősorban gyümölcsfákat javasolunk, de a díszkerti területekre a település éghajlatát tűrő lombhullató díszfák is kerülhetnek. A kevesebb gondozást igénylő lombhullató díszfák (pl. fűz, juhar, fűz, juhar, hárs, tölgy) különösen ajánlottak olyan kertekben, amelyeket lakóik már nem tudnak intenzíven gondozni.

Az újabb, külső településrészek kertjeiben, új épületek környezetében nagyobb szabadsággal rendelkezünk a kert kialakítását illetően is. Egy-egy különlegesebb díszfa, díszcserje megjelenése üde színfolt lehet, ügyeljünk azonban arra, hogy az ilyen növények többnyire meglehetősen kényesek és fagyérzékenyek, valamint hogy szépségük nem tömegesen, hanem szoliterként, egyediként ültetve mutatkozik meg leginkább. A település régebbi telkein a környezetbe való megfelelő illeszkedés érdekében célszerű ezeket mellőzni, és a hagyományosabb, régóta ismert növények ültetését preferálni. Mindazonáltal a település minden kertjében javasolt megidézni a környező táj és a korábbi tájhasználat növényeit.

Utcák, terek

Utcák és terek esetén a legfontosabb cél a rendezettség elérése. A közterületek folyamatos fenntartásával, a nem használt közterületi elemek elbontásával, a különböző felületek határozott szétválasztásával (pl. szegélykövek alkalmazásával) jó eredményeket érhetünk el ennek érdekében. A megfelelő tájba illesztés érdekében a közterületeken igyekezzünk minél több gondozott zöldfelületet kialakítani, burkolatokat csak a szükséges helyeken (utak, járdák, parkolók, kocsibehajtók) alkalmazzunk.

Zalagyömörő utcáin kétoldali felszíni vízelvezető árok húzódik, járdák többnyire csak az egyik oldalon helyezkednek el, a település déli részén, a Kisfaludy utcában egyáltalán nincs járda. Településünk fejlesztése során törekedjünk arra, hogy minden utcában kiépüljön a gyalogosok biztonságos közlekedését szolgáló járda.

A járófelületek, burkolatok kialakítása során a vízáteresztésre, a javíthatóságra, tartósságra és az akadálymentességre egyaránt gondolnunk kell. Ügyeljünk arra, hogy a járdák egységes burkolatúak, semleges, visszafogott színűek legyenek. A község utcáinak többségén világosszürke kiselemes térkőburkolat található. Az egységes településarculat érdekében e térkőburkolat használata javasolt a település jövőbeni burkolatépítései (járdák, parkolók) során is. Az árkok feletti gépkocsibehajtókat, gyalogos hidakat is egységes, egymáshoz illeszkedő kialakítással készítsük.

A felszíni vízelvezető árok többsége kiépített, két oldalán zöldsáv húzódik, amelynek folyamatos fenntartása, nyírása kiemelt feladat. Gyeppótlókat, vízkedvelő évelőket (pl. nőszirm, sásliliom) is alkalmazhatunk az árkok mentén, ügyeljünk azonban arra, hogy a növények terjedése ne gátolja az árok rendeltetésszerű működését. Cserjék ültetése esetén vigyázzunk arra, hogy a biztonságos közlekedés érdekében csak alacsony cserjék kerüljenek kiültetésre a közterületeken, a magasabb növények ugyanis mind a gyalogosok, mind pedig a gépkocsivezetők előtt kitakarják a látványt, így sokszor balesetveszélyes helyzetet

teremthetnek. Az utak két oldalán lévő zöldfelület a legtöbb utcában elég széles ahhoz, hogy az árkok mentén díszesebb növénykiültetések, ún. utcakertek is helyet kapjanak. A községben erre már több helyen van példa, a Kisfaludy utcában számos szakaszon díszítették így a zöldfelületet. A jelenlegi jó példákat követve virágos évelők, egynyáriak, díszfüvek, illetve kisebb fák ültetésével barátságos hangulatot teremthetünk utcáinkban.

A fasorok kiemelik a település fő útvonalaait, irányítják a tekintetet. Zalagyömörőn több helyen megkezdődtek az utcafásítások, a legtöbb helyen lombhullató fákkal. Törekedjünk továbbra is a honos, lombhullató fákból létesített fasorok ültetésére. A fasorok kialakításakor ügyeljünk arra, hogy a megfelelő távolságra ültessük őket, figyelembe véve végleges méretüket. Olyan kisméretű fajokat válasszunk, amelyek nem nőnek bele a felsővezetékbe, egyéb közművezetékbe és az út fölé, akadályozva a biztonságos közlekedést. A jó faválasztással és ültetéssel elkerülhető a csonkolással kialakult fák csúnya látványa. Fontos, hogy a felszín alatti vezetékek (víz, gáz, csatorna, elektromos áram, telefon és internet kábel) tervezésekor kialakításánál is gondoljunk a fák gyökereinek helyigényére. A fasorokba kevésbé élénk lombú, zöld levelű fák ültetése javasolt. Kerüljük az invazív, agresszívan terjedő fafajok (pl. *Ailanthus altissima* - bálványfa, *Acer negundo* -zöldjuhar, *Amorpha fruticosa* - gyalogakác) ültetését, valamint a fenntartási munkák csökkentése érdekében az igénytelenebb, „nem szemetelő” fajok alkalmazását javasoljuk. Fasorokkal jelölhetjük ki a vasútállomás irányát is, amely a település lakott területétől kissé távolabb helyezkedik el.

Az utcabútorok és berendezések, kisebb építmények alkalmazásánál ügyeljünk arra, hogy egységes, azonos anyagú és formavilágú, összeillő darabokat telepítsünk. A községben ezért célszerű a padokat, hulladékgyűjtőket, információs táblákat, utcatáblákat, hirdetőfelületeket, korlátokat, kerékpártárolókat, virágládákat és a buszmegállók esőbeállóit egymással összehangolva készíteni. Törekedjünk arra, hogy ezekre ne egyedi darabokként, hanem egy rendszer elemeiként, egységes arculattal rendelkező elemekként tekintsünk, kialakításukat eszerint határozzuk meg.

Közparkok

A település északi szélén található a 2005-ben létrehozott Gondolat Szabadidőpark. A park szép táji környezetben, meglévő hatalmas fűzfák között jött létre, padok, asztalok és sütőgetőhely került ide, amely a lakók kellemes kikapcsolódását szolgálja. A park léptékében illeszkedik a község méretéhez, a túlzott kiépítés helyett a természeti, táji környezet dominál. A mellette található tó szabadidős és turisztikai kihasználtsága még növelhető lenne. A park és tó közelében fut a 84-es út, amely zajhatása miatt némi hátrányt jelent, ugyanakkor a hely kihasználtságában előnnyé is kovácsolható (autóspihenő is egyben). A park és tó tájba illeszkedésének érdekében közvetlen környezetükben nagyobb burkolt felületek, építmények létesítése nem ajánlott. A szabadidőpark szolgáltatásait kiegészítő kisebb vendéglátó épület telepítése a 84-es főúti lehajtó mellett javasolható.

További hangulatos pihenőhely teremthető egy-két pad elhelyezésével a templomkert területén. Néhány közintézmény környezete szintén fontos közösségi találkozóponthoz. Törekedjünk arra, hogy a zöldfelületeket őshonos, a termőhelynek megfelelő fajokból alakítsuk ki, lombhullató növényfajták alkalmazásával. A zöldfelületeken alkalmazott berendezések, bútorok lehetőleg egyformák, egymáshoz harmonikusan illeszkedők legyenek, ezáltal hozzájárulva a település rendezett arculatához.

Természeti és táji környezet

Zalagyömörő táji környezetének, kialakult tájképének megóvása fontos feladatunk. A település környékén ipari területek létesítése nem kívánatos. A mezőgazdasági jellegű tevékenységek, szántók, legelők, gyepfelületek, véderdők megőrzése és telepítése biztosítja a hagyományos tájhasználat továbbélését és ezzel együtt a táji környezet fennmaradását. E látványok a település vonzerejét is növelik, ezért törekedjünk védelmükre, megőrzésükre.